

KOMPETENCJE

Współcześnie kwalifikacje ludzi gwarantujące dobre wykonywanie zawodu i osiąganie sukcesów nazywane jest terminem „kompetencje”. Pojęcie to używane jest do charakterystyki ludzi wykonujących różnorakie profesje, w tym również profesję nauczycielską. Słowami bliskoznacznymi, oprócz wspomnianych już kwalifikacji, są także: sprawności, umiejętności, zdolności. Terminy te – w ogólnym rozumieniu – określają pewne dyspozycje jednostki, dzięki którym jest ona uznana za zdolną do pełnienia określonych funkcji, czy też wykonywania określonych zadań.

Treść terminu kompetencje wykracza jednak poza zakres każdego z pojęć dla niego bliskoznacznych i nie poddaje się zastępowalności i zamienności. Są one podrzędne względem pojęcia kompetencje. W jaki sposób można zatem zdefiniować i uchwycić istotę omawianego pojęcia? Wielu specjalistów reprezentujących dziedziny takie, jak: socjologia, pedagogika, filozofia, psychologia i ekonomia, podejmowało próby zdefiniowania pojęcia kompetencji. Ich wysiłki były uwarunkowane kontekstem edukacyjnym, kulturowym oraz językowym. M. Romainville (1996, s. 133-141) podkreśla w swojej pracy, że francuski termin *compétence* stosowano pierwotnie w kontekście kształcenia zawodowego, na określenie zdolności do wykonania danego zadania.

Jednak w ciągu ostatnich dziesięcioleci termin ten zadomowił się w kształceniu ogólnym, gdzie najczęściej odnosi się do „możliwości” lub „potencjału” jednostki do efektywnego działania w określonej sytuacji. Liczy się nie tyle sama wiedza, co umiejętność jej zastosowania¹. Z analizy bogatej literatury przedmiotu wyłaniają się dwa główne ujęcia w definiowaniu kompetencji.

Pierwsze z nich zakłada, iż kompetencje to połączenie wiedzy, umiejętności oraz doświadczenia zawodowego danej jednostki.

KOMPETENCJE² = WIEDZA + UMIEJĘTNOŚCI + DOŚWIADCZENIE

Drugie natomiast wskazuje na element wiedzy, umiejętności i postaw, przyjmowanych przez jednostkę w odniesieniu do wykonywanej pracy, pełnionej funkcji.

KOMPETENCJE³ = WIEDZA + UMIEJĘTNOŚCI + POSTAWY

¹ Romainville, M. L'irrésistible ascension du terme compétence en éducation. Enjeux, n 37/38, mars/juin 1996.

² Pierwsza propozycja ogólnego rozumienia terminu kompetencje, wyłoniona z prac Autorstwa M. Bańko (red.): Inny słownik języka polskiego, Warszawa 2000, s.325, M. Dudzikowej: Kompetencje autokreacyjne – czy i jak są możliwe do nabycia w toku studiów pedagogicznych, w: H. Kwiatkowska (red.): Ewolucja tożsamości pedagogiki. Warszawa 1994, s. 205, Z. Ratajka: Profesjonalizm współczesnego nauczyciela a możliwości zmian jego kształcenia w systemie akademickim w : E. Sałata (red.): Kompetencje zawodowe nauczycieli a problemy reformy edukacyjnej. Radom 2001, s. 25,

³ Druga z propozycji ogólnego rozumienia terminu kompetencje przytoczona zgodnie z dokumentem Rady UE i Parlamentu Europejskiego, z

Dyskusyjna - na łamach literatury przedmiotu - jest druga z przedstawionych ogólnych definicji wykorzystywanych przez badaczy. Punktem ogniskującym dyskusję jest rozumienie terminu postawa, który – zdaniem wielu psychologów społecznych⁴ - zawiera w sobie trzy komponenty:

- komponent poznawczy (dotyczący myśli, przekonań i opinii jednostki o przedmiocie postawy),
- komponent emocjonalny (dotyczący uczuć jednostki, określający wartość, jaką dla jednostki ma dane zjawisko ze względu na emocjonalne przywiązanie),
- komponent behawioralny (dotyczący zachowania jednostki w stosunku do innych osób czy zjawisk).

Wyróżnione elementy składowe postawy mogą – zdaniem niektórych badaczy - nakładać się na zakres znaczeniowy używany w obrębie pojęcia kompetencje, zwłaszcza w obrębie sfery poznawczej. Spór teoretyków budzi utożsamianie komponentu poznawczego z przedstawionej definicji trójskładnikowej z posiadaną przez jednostkę wiedzą (ogólną i merytoryczną), wchodzącą w skład kompetencji.

Analizując znaczenie omawianych pojęć: kompetencje i postawy, koniecznym do podkreślenia jest fakt różnicowań występujących w obrębie sfery poznawczej.

W odniesieniu do kompetencji sfera ta odnosi się do:

- wiedzy ogólnej jednostki o otaczającym ją świecie i dokonujących się w nim przeobrażeniach,
- wiedzy przedmiotowej, dotyczącej danej dziedziny poznania, w której specjalizuje się jednostka.

W odniesieniu do sfery poznawczej postawy – mamy do czynienia z pewnego typu filtrem, przez pryzmat którego jednostka kształtuje swoje poglądy, przekonania, myśli, nastawienia inter- i intrapersonalne, dotyczące otaczającej ją rzeczywistości. Jednostka dokonuje oceny rzeczywistości w zależności od własnej sytuacji życiowej, konfrontowanej z wydarzeniami, które miały miejsce w jej życiu. W obrębie sfery poznawczej, będącej elementem postawy trudno jest zatem mówić o obiektywnej merytorycznej wiedzy jednostki, należałoby raczej rozumieć ją jako sądy, opinie jednostki o aktualnych wydarzeniach, wynikające z jej wewnętrznych przekonań i nastawień względem świata i tego, co w nim obserwuje.

dnia 18 grudnia 2006 r., w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, będącego wynikiem prac ekspertów i grup roboczych z różnych krajów członkowskich Unii, a także wynikiem teoretycznych dyskusji polskich przedstawicieli dziedziny m.in. W. Okonia: Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa 1996, s. 129, S. Dylaka: Wizualizacja w kształceniu nauczycieli, Poznań 1995, s. 37, E. Goźlińskiej, F. Szłosek: Podręczny słownik nauczyciela kształcenia zawodowego, Radom 1997, s. 52,

⁴ Strealu, J., *Psychologia. Podręcznik akademicki. Tom III*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2001.